

گفتگو با استاد بین‌المللی قرآن؛ از اهمیت توجه به تلاوت اساتید قرآنی تا آشنایی با مداحی و تأثیر آن بر قرائت

شناسه خبر: ۱۳۲۶۴۹ جمعه ۲۶ آبان ۱۴۰۲ - ۱۰:۳۹

استاد شاه میوه می‌گوید: امروزه مشکل برخی جوانان این است که میزان استماع آن‌ها کم است؛ درحالی که ما در زمان خود بسیاری از تلاوت‌های استاد مصطفی اسماعیل را گوش کرده و تمرین می‌کردیم.

به گزارش خبرنگار فرهنگی موج خبر، غلامرضا شاه‌میوه اصفهانی، استادی نام‌آشنا در حوزه قرائت قرآن کریم است. که به دلیل تألیفات و پژوهش‌های مهم، سابقه داوری در مسابقات کشوری و بین‌المللی قرآن کریم و تربیت شاگردان بسیار در حوزه قرائت، نه تنها در سطح کشور، بلکه در جامعه قرآنی در فضای بین‌الملل شناخته شده است.

موج خبر در گفت‌وگویی که با این استاد قرائت قرآن و داور بین‌المللی انجام داده، به سابقه فعالیت‌ها و آثار او تا رمزهای

توفیق در حوزه قرائت قرآن کریم پرداخته است.

از 10 سالگی وارد جلسات قرآنی شدم

نام استاد شاهمیوه را بارها در هیئت داوران مسابقات قرآن کریم یا جلسات سنتی و خوش سابقه قرآنی شنیده‌ایم، اما شاید کمتر افرادی با سابقه فعالیت‌های قرآنی شما آشنا باشند. کمی از دوران کودکی و نوجوانی‌تان بگویید. چه شد وارد عرصه قرائت قرآن کریم شدید؟

من از حدود 10 سالگی وارد جلسات قرآنی شدم. آن زمان، مادرم بنده را به جلسه قرآنی در مسجد حاج رسولی‌های اصفهان معرفی کردند که مسئول جلسه و استاد آن حاج علی سلطانی بود. از همان زمان، با مقدمات روخوانی و روان‌خوانی قرآن و تا حدودی تجوید آشنا شدم.

بعد از آن جلسات دیگری را جستجو و شناسایی کردم و با مقدمات صوت و لحن و تجوید حرفه‌ای‌تر زیر نظر استاد حمید طالقانی و استاد حسین وفایی آشنا شدم. بزرگ‌تر که شدم، از جلسات مرحوم استاد مهدی شکوهنده و استاد مرتضی فصیح‌القراء هم استفاده کردم.

البته مشوق‌های دیگری هم داشتم. به عنوان مثال، یک روز وقتی معلم دینی دوران مدرسه، که فرد روحانی به نام آقای امام جمعه‌زاده بود، من را تشویق کرد که سر صف صبحگاه مدرسه قرآن بخوانم، از همان موقع علاقه‌مند به این رشته شدم و به طور جدی به دنبال یادگیری اصول تلاوت قرآن رفتم و در مسابقات شرکت کردم. کم‌کم حقیقتاً وارد این عرصه شدم و علاقه‌مند به موضوع تلاوت قرآن و هنرهایی که وابسته به تلاوت قرآن است، شدم.

اهمیت شنیدن و توجه به تلاوت اساتید قرآنی

آن زمان برنامه‌های آموزشی به اندازه اکنون وجود نداشت؛ شما چطور تمرین می‌کردید؟

ما بیش از اینکه تمرین داشته باشیم، بیشتر به تلاوت‌های قرآن گوش می‌دادیم. من هم چه در منزل و چه در جلسات تمریناتی داشتم، هرچند منظم نبود و خیلی حرفه‌ای هم نبود. به نظر من، استماع تلاوت‌ها مهم‌ترین فاکتور برای کسی است که می‌خواهد در این رشته موفق شود. بالاخره افرادی که خوش‌صدا هستند، کم‌وبیش می‌خوانند، اما اگر کسی خوب گوش دهد و میزان و کثرت گوش دادن او در طول روز زیاد باشد بعداً شنیده‌ها، به او کمک می‌کند تا در تلاوت خود

پیشرفت کند.

امروزه مشکل بسیاری از جوانان و نوجوانان علاقه‌مند به قرآن این است که میزان استماع آن‌ها کم است. ما در زمان خود نزدیک به 80-90 تلاوت از استاد مصطفی اسماعیل را گوش کرده بودیم و خیلی‌ها را حفظ بودیم و می‌خواندیم، تمرین هم داشتیم. بعد از ظهرها یا صبح اول وقت در یک مکان مناسبی می‌نشستیم و شروع به خواندن می‌کردیم، اگرچه کسی نبود ما را راهنمایی کند که در چه پرده‌ای صبح تمرین کنیم و بعد از ظهرها چطور تمرین کنیم. روی ذوق خود می‌خواندیم. به طور متوسط روزی نیم ساعت تا یک ساعت تلاوت در آن زمان داشتیم.

پدرتان تا چه اندازه در موفقیت‌های شما اثرگذار بودند؟

به طور کلی پدر و مادر ما نقش حمایت‌کننده داشتند. وقتی من کتابی در خصوص تجوید یا بحث قرائت می‌خواستم، یا نوار برای گوش دادن می‌خواستم، پول موردنظر برای خرید را در اختیار ما قرار می‌دادند، حمایت‌های آن‌ها بیشتر از این جهت بود.

شوقی که راه موفقیت را هموار می کند

امروزه شما را به عنوان استاد و داور رشته قرائت در عرصه بین المللی می شناسیم. آن زمان تصمیم جدی برای حضور در عرصه قرائت داشتید؟

انگیزه های من در ابتدا برای قرائت قرآن، صرفاً همان علاقه ای بود که به صوت قرآن داشتم و کم کم وقتی با مفاهیم آشنا شدم، به خود آیات قرآن دل بستگی پیدا کردم و حضور در جلسات برایم لذت بخش بود. هیچ وقت اینگونه فکر نمی کردم که از کنار فعالیت قرآن و تلاوت روزی به جایگاه داوری یا استادی برسم و یا مسائل مادی برایم مطرح نبود. درواقع همان دل بستگی به قرآن، مسیر پژوهش و قرائت را هموار کرد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی هم مسابقات حج را ترتیب دادند و من بیشتر با انگیزه حضور در حج وارد عرصه مسابقات شدم. وقتی خداوند لطف کرد که دو الی سه بار از طریق کاروان قراء عازم حج شدم، مسابقات را کنار گذاشتم. هدف اول شرکت در مراحل بین المللی و کشوری نبود و خود به خود وقتی مطالعات در زمینه صوت و لحن، موسیقی تلاوت و ... افزایش یافت وارد عرصه تدریس شدم. بعد از تدریس هم بحث های داوری پیش آمد و نهایتاً به اینجا منتهی شد که الان به عنوان داور مسابقات کشوری و بین المللی در خدمت عزیزان قاری قرآن و حافظ هستم.

دلایل خروج از میدان مسابقات قرآنی

شما فعالیت های مسابقاتی خود را خیلی زود آغاز کردید و خیلی زود هم از عرصه مسابقات خارج شدید. این در حالی است که برخی افراد مدت ها در میدان رقابت های قرآنی می مانند و در مسابقات گوناگون شرکت می کنند. چرا شما این روند را انتخاب کردید؟

به طور کلی از سال 64 که از استان اصفهان برای مسابقات کشوری انتخاب شدم و بلافاصله در همان سال برای مسابقات حج شرکت کردم و عازم حج تمتع شدم، تا سال 68 که آخرین دوره حضور من در مسابقات بود نزدیک به 4-5 سال در مسابقات فعال بودم، چه استانی، چه دانشجویی، چه کشوری و مسابقات اعزام به حج.

اما بعد از آن، احساس کردم برای این کار ساخته نشدم، یعنی من اندازه های صدای خود را می دانستم و از سوی دیگر به

هدفم که سفر حج بود دست پیدا کرده بودم، لذا تمایل حضور در مسابقات نداشتم و برخی از مسائل موجود در مسابقات و رقابت‌هایی که بعضاً از نظر اخلاقی با روحیه یک قاری و تلاوت قرآن مناسبت نداشت، باعث شد من خیلی از وضعیت موجود مسابقات و رقابت‌های کاذب در آن خوشم نیاید. لذا زود از میدان مسابقات جدا شدم.

فعالیت‌های تدریس و پژوهشی قرآنی

فعالیت‌های تدریس و پژوهشی قرآنی که انجام داده‌اید، به عنوان یکی از فعالیت‌های شاخص و شناخته شده شما مطرح است و بسیاری افراد از ثمره تلاش و تألیفات شما استفاده می‌کنند. چه شد که وارد عرصه پژوهش قرآنی شدید؟

برای پاسخ به این پرسش باید به این نکته اشاره کنم که من تا اندازه‌ای با مباحث هنری آشنا هستم و در عین حال هنر نقاشی و خط را هم دنبال می‌کردم و هنوز هم به صورت ذوقی انجام می‌دهم. با این پیش‌زمینه، همیشه فکر می‌کردم وقتی بخواهیم در مورد یکی از هنرها تحقیق کنیم و منابعی را به دست بیاوریم، انواع منابع وجود دارد و هر پژوهشگری می‌تواند از این‌ها استفاده کند. در مورد شاخه‌های مختلف هنر از نقاشی و خوشنویسی گرفته تا معماری و سینما، منابعی وجود دارد که بتواند استفاده کند ولی در حوزه تلاوت قرآن به عنوان یک هنر مقدس و اصیل اسلامی هیچ کار پژوهشی انجام نشده است.

به عبارت دیگر، اگر یک نفر در فضای قرآن نباشد و بخواهد بفهمد این چه هنری است، هیچ منبعی در دسترس او نخواهد بود. اصلاً ابعاد چنین هنری تبیین نشده است. من همیشه به این فکر بودم و آرزو داشتم کاری در این زمینه انجام شود.

کتاب هنر تلاوت

بعد از 6-7 سال که مطالعات و پژوهش‌هایی داشتم و به کشورهای عربی رفتم و قدری با اساتید و موسیقی‌دان‌ها و قاریانی که از مصر به ایران می‌آمدند و افراد مختلف مصاحبه‌هایی کردم، کتاب هنر تلاوت را تألیف کردم که هنر تلاوت را در چهار بعد بررسی کرده که صوت‌شناسی، نغمه‌شناسی، مبانی‌شناسی و سبک‌شناسی می‌شود. این اثر، اولین مرجع به زبان فارسی است که در حوزه هنر تلاوت به رشته تحریر درآمده است. بعد از آن هم به فعالیت‌های دیگر و پژوهش‌های دیگر پرداختم که منجر به دو الی سه تألیف دیگر شد، چه در قالب لوح فشرده و چه در قالب تألیفات مکتوب در اختیار قرار گرفت.

کتاب‌هایی همچون معماری تلاوت، مجموعه آموزشی صوت و لحن که به صورت دی‌وی‌دی است و همچنین کتاب

مهارت‌های تنگیمی و القاء معانی در هنر تلاوت که دو سال پیش منتشر شد و یک دی‌وی‌دی هم همراه آن هست. همچنین نرم‌افزاری به نام ریاض‌النغم که نرم‌افزار برتر سال 1395 یا 1396 از سوی وزارت ارشاد اعلام شد.

سفری هم به مصر داشتید و کتابی هم به نام سفر به مصر نوشتید. این کتاب در چه موردی نوشته شد؟

سال 86 با فردی که معاون وزیر کشور مصر بود و برای سمیناری به اصفهان آمده بود، آشنا شدیم و مقدمات سفر به مصر فراهم شد. در حقیقت ایشان ویزا برای ما تهیه کردند و با هماهنگی مرکز تبلیغات و شورای عالی قرآن داشتیم، سفر به مصر انجام شد. این سفر، از حیث حضور در محافل قرآنی و ملاقات با اساتید و بزرگان تلاوت مصر از قاریان تا روسای معاهد و مرکز موسیقی قاهره، بسیار پربار بود.

پس از سفر، کتابی تدوین کردیم که مجموعه‌ای از ملاقات‌ها، دیدارها، مشاهدات ما در طی چند روزی است که ما در مصر بودیم. نام این کتاب «سفر به مصر، پایتخت تلاوت» است. این کتاب هم توسط شورای عالی قرآن یکی دو سال بعد از سفر ما منتشر شد. البته فکر نمی‌کنم چیزی از این کتاب باقی مانده باشد و تجدید چاپ هم نشد. قصد داریم این کتاب را با ویرایش جدید، با تصاویر جدیدتر و با کیفیت بهتری مجدداً منتشر کنیم.

تفاوت نغمات ایرانی با الحان عربی در قرائت

اشاره کردید که از کودکی و پیش ورود به عرصه قرائت، با الحان و نغمه‌های ایرانی آشنایی نسبی داشتید. می‌خواهیم بدانیم الحان و نغمه‌های ایرانی تا چه اندازه در قرائت قرآن وارد شده‌اند و این آشنایی چقدر می‌تواند به قاری قرآن کمک کند؟

بحث ریشه‌های موسیقی مقامی عرب و ارتباط آن با موسیقی ایرانی چیزی نیست که قابل انکار باشد. در حقیقت ما باید بپذیریم بسیاری از الحان و نغمات عربی موجود که به لحاظ اسم هم ایرانی و فارسی هستند، آبشخور اصلی آن‌ها ایران بود ولی در طول زمان تغییراتی پیدا کرده و با ذائقه عربی عجین شده و شکل جدیدی پیدا کرده که الآن با شکل موجود قدیمی موسیقی ایرانی کاملاً متفاوت است.

به عنوان مثال، مقام حجاز عرب که ما هم در گوشه‌های ابوعطا چیزی به نام حجاز داریم، کاملاً با حجاز در الحان ایرانی متفاوت است ولی این اسم باقی مانده است. همچنین مقام ماهور که اسم فارسی است با آن چیزی که در موسیقی عرب وجود دارد مشابهت‌هایی دارد ولی از نظر محتوا کاملاً متفاوت است.

تنها مقامی که بین نغمات فارسی و عربی مشترک است و هنوز اسم و محتوا آن یکسان باقی مانده است، همان سگا است که کماکان فضای موسیقی ایرانی در آن کاملاً مشاهده می‌شود. ولی بیشتر این چیزی که در تلاوت قرآن مورد استفاده قرار می‌گیرد، کاملاً مستقل از موسیقی ایرانی است و امکان استفاده مستقیم از الحان و گوشه‌های ایرانی در تلاوت قرآن در حال حاضر وجود ندارد. مگر این که به شکلی این‌ها تغییر کند که با آن بخش تجوید و ضرورت‌های متن که در تجوید قرآن مطرح است، مطابقت یابد یعنی به شکلی این الحان فارسی عربیزه شود.

فکر نمی‌کنم الآن کسی باشد که بتواند قرآن را با تجوید کامل عربی با ردیف‌های فارسی بخواند. به هر حال کشش‌هایی در موسیقی فارسی وجود دارد که با اصل تجوید در تضاد قرار می‌گیرد. اینجاست که می‌گوییم استفاده مستقیم از الحان فارسی وجود ندارد مگر این که تغییراتی روی این‌ها صورت گیرد.

آشنایی با مداحی و تأثیر آن بر قرائت قرآن

در خصوص مداحی چطور؟ برخی افراد معتقد هستند وقتی با سبک‌های مداحی آشنا باشند تا اندازه‌ای می‌توانند در قرائت سبک‌های موفق داشته باشند. نظر شما به عنوان استاد قرائت چیست؟

نظرات مختلف است. برخی از الحان مداحی بیشتر به موسیقی عرب نزدیک است. مثلاً نغماتی که تحت عنوان صبا می‌شناسیم و در مداحی هم وجود دارد. شاید این‌ها تأثیرگذار باشد ولی به طور کلی بنده جزو آن دسته افرادی هستم که معتقدم تا زمانی که زیرساخت‌های لحنی تلاوت در یک قاری شکل نگرفته باشد نمی‌تواند از الحان مداحی استفاده کند تا هم‌زمان هم مداح باشد و هم قاری باشد.

به نظر من ابتدا باید تلاوت قرآن در افراد شکل بگیرد. حتی مداح‌هایی همانند حاج محمود کریمی قبل از اینکه مداح شوند، قاری بودند، خیلی با الحان قرآنی آشنا بودند و الآن از همان الحان استفاده می‌کنند، بالعکس این مسئله خیلی بعید است. در حقیقت کسی که قبلاً قاری بود و بعداً مداح می‌شود، می‌تواند از الحان قرآنی هم در مداحی خود استفاده کند، اما برعکس استفاده از الحان مداحی در تلاوت قرآن را قبول ندارم و فکر نمی‌کنم چنین چیزی وجود داشته باشد.

طبق گفته‌هایتان، شما در دوران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی وارد عرصه قرائت شدید، این در حالی بود که می‌توانستید در عرصه موسیقی فعالیت کنید. اگر به گذشته برمی‌گشتید باز هم قرائت قرآن را انتخاب می‌کردید؟

بله، قطعاً. حتی به جای پرداختن به موسیقی ایرانی و یادگیری دستگاه‌های ایرانی، وقتم را صرف تلاوت قرآن می‌کردم.

انتهای پیام/

انتهای پیام/